

2026-01-22
S2026/00099**Socialdepartementet**Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag till Socialstyrelsen för att fler unga ska ges möjligheten att stanna kvar i familjehem efter 18-årsdagen

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att redovisa hur vanligt förekommande det är att familjehemsplaceringar avslutas i anslutning till att ett barn fyller 18 år. Socialstyrelsen ska undersöka variationer och orsaker till att placeringen avslutas samt vilket stöd som efterfrågas av kommunerna, familjehemmen och de placerade för att fler unga som vill ska få bo kvar i familjehemmet.

Med utgångspunkt i vad som framkommer i undersökningen ska Socialstyrelsen lämna förslag på åtgärder som myndigheten eller andra berörda aktörer kan vidta för att fler unga som vill ska få bo kvar i familjehemmet efter 18-årsdagen.

Socialstyrelsen ska när uppdraget utförs inhämta kunskap och erfarenheter från andra relevanta myndigheter samt Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), samt från familjehem och unga vuxna som tidigare varit placerade i familjehem.

Socialstyrelsen ska senast den 2 juni 2026 lämna en skriftlig delredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider.

Socialstyrelsen ska senast den 2 juni 2027 lämna en skriftlig slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

Redovisningarna ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Bakgrund

Många familjehemsplaceringar avslutas i samband med 18-årsdagen

Utredningen om barn och unga i samhällets vård behandlar i betänkandet SOU 2023:66 bl.a. frågan om stöd efter avslutad placering och fortsatt vård efter att unga fyllt 18 år. Utredningen konstaterar att ett stort antal placeringar utanför hemmet avslutas månaderna kring 18-årsdagen. Sett till placeringsformer finns det en mycket tydlig uppgång i antalet avslutade placeringar i familjehem, inklusive s.k. nätverkshem, vid 18-årsdagen.

Det saknas kunskap om varför så många familjehemsplaceringar avslutas i anslutning till 18-årsdagen. Tänkbara orsaker kan vara att den unge själv inte vill bo kvar, att familjehemmet vill avsluta placeringen eller att kommunen inte erbjuder fortsatt insats i form av familjehemsvård. Det saknas även kunskap om hur många unga som skulle välja att bo kvar i familjehemmet om den möjligheten gavs.

Många unga behöver fortsatt stöd av familjehemmet även efter 18-årsdagen

De flesta unga, oavsett om de bor hemma eller är placerade, behöver stöd i övergången till vuxenlivet. Det handlar bl.a. om ekonomiskt och känslomässigt stöd men också om praktiskt stöd som att t.ex. ställa sig i bostadskö, betala räkningar och sköta hushållssysslor. Unga som bor hemma kan oftast förlita sig på att få stöd av föräldrar och det nätverk som ofta finns runt en familj. Stödet kan även ges över en längre period som möjliggör för den unga att succesivt forma ett självständigt liv med boende, försörjning och fritid.

Unga som är placerade utanför det egna hemmet vid övergången till vuxenlivet kan ofta sakna tryggheten i form av föräldrar och anhöriga som kan ge sådant stöd. Samtidigt är unga som varit placerade en särskilt utsatt grupp med en förhöjd risk att under perioden som ung vuxen utveckla psykiska besvär och hamna i ett utanförskap med svårigheter att hitta bostad och försörjning.

Om en ung person får bo kvar i familjehem efter 18-årsdagen så möjliggör det stöd från familjehemsföräldrarna under den första tiden som ung vuxen. Familjehemmet kan då vara en trygg plats från vilken den unge kan prova sin självständighet och successivt skapa sig en egen självständig plattform med bostad och försörjning. För unga som är i slutet av sina gymnasiestudier är

det viktigt att inte samtidigt behöva oroa sig för var han eller hon ska bo när de fyller 18 år. Även unga som inte studerar i gymnasiet kan behöva fortsatt stöd efter 18-årsdagen. Många familjehemsplacerade barn har stora stöd- och omsorgsbehov som inte upphör för att barnet blir vuxet. Ett familjehem kan hjälpa till att tillgodose dessa behov under övergången till vuxenlivet på samma sätt som en familj skulle göra för ett barn som inte är placerat.

Socialnämndens skyldighet att ge stöd efter att placering upphört

Beslut om att ett barn eller en ung person ska placeras utanför det egna hemmet kan fattas på frivillig väg med stöd av socialtjänstlagen (2025:400), förkortad SoL. Om samtycke inte finns till vården så kan vård beslutas med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, förkortad LVU. Barn kan vårdas med stöd av LVU om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den ungas hälsa eller utveckling skadas (2 § LVU). Vård kan också beslutas om den unge själv utsätter sin hälsa eller utveckling för påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende (3 § LVU). Vård med stöd av 2 § LVU upphör senast när den unge fyller 18 år och vård med stöd av 3 § LVU upphör senast när den unge fyller 21 år. Efter en avslutad placering kan den unge få fortsatta insatser enligt socialtjänstlagen om den unge vill och har behov av det, exempelvis i form av vård i familjehem.

Enligt 18 kap. 10 § SoL ska socialnämnden tillgodose de särskilda behov av insatser som barn och unga kan ha efter att placering utanför det egna hemmet har upphört. Av förarbetena till den bestämmelsen framgår att behov av fortsatt boende i familjehem till dess skolgången har avslutats kan finnas och att det kan innebära att en familjehemsplacering inte automatiskt upphör när den unge fyller 18 år (prop. 2006/07:129 s. 51). Det finns med andra ord en skyldighet för socialnämnden att ge det stöd en ung person behöver när en placering har upphört och i sådant stöd kan ingå att ge insats i form av fortsatt vård i familjehem om den unge behöver det.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att förlängd familjehemsplacering vid gymnasiestudier behöver möjliggöras (bet. 2020/21:SoU19 punkt 15, rskr. 2020/21:187). Samtidigt har det framkommit att en lägre andel av de unga som är eller har varit placerade är behöriga till ett nationellt program till gymnasieskolan, än av unga som aldrig har varit

placerade (SOU 2023:66 s. 938–939). Mot bakgrund av att många ungdomar med tidigare placering dessutom riskerar kvarstående problematik i vuxenlivet, bör behovet av fortsatt möjlighet att bo kvar i familjehemmet efter 18 års ålder utredas för alla unga, oavsett om de studerar i gymnasiet eller inte.

Närmare om uppdraget

Socialstyrelsen får i uppdrag att utifrån gruppen som bodde i ett familjehem månaderna kring 18-årsdagen utreda

- hur stor andel av familjehemsplaceringarna som avslutas i samband med att barnet fyller 18 år, inklusive om det finns variationer till exempel mellan kommuner, mellan kommunala respektive konsulentstödda familjehem och mellan kön,
- hur vanligt förekommande det är att barnet bor kvar i familjehemmet även om vården enligt socialtjänstlagen eller LVU har upphört,
- om längden på placeringen hos det aktuella familjehemmet eller tidigare placeringshistorik kan ha betydelse för om familjehemsplaceringen avslutas eller inte,
- vanligt förekommande orsaker till att familjehemsplaceringar avslutas,
- vart unga som lämnar familjehem i samband med 18-årsdagen flyttar,
- vad unga anser som viktigt för att de ska vilja bo kvar i familjehemmet,
- vad familjehem anser är viktigt för att de ska vilja fortsätta uppdraget att vara familjehem till den aktuella ungdomen,
- vilket stöd som kommunerna anser att de behöver för att kunna erbjuda fler unga en familjehemsplacering efter att de fyllt 18 år,
- hur stor andel av familjehemsplacerade ungdomar som året/läsåret de fyller 18 år inskrivna i gymnasieskolan, och
- om det är möjligt att hitta eventuella mönster på samband mellan avslutade familjehemsplaceringar i anslutning till 18-årsdagen och avbrutna gymnasiestudier.

Med utgångspunkt i vad som framkommer i arbetet med uppdraget ska Socialstyrelsen lämna förslag på åtgärder som myndigheten eller andra berörda aktörer kan vidta som kan medföra att fler unga får möjligheten att bo kvar i familjehemmet. Uppdraget ska genomgående ha ett barnrätts-, funktionshinders- och jämställdhetsperspektiv. I arbetet ska barns och ungas egna åsikter och erfarenheter kontinuerligt tillvaratas. Socialstyrelsen ska även uppskatta ekonomiska konsekvenser av föreslagna åtgärder. Uppdraget syftar till att Socialstyrelsen ska stödja berörda att stärka möjligheterna för unga att bo kvar i familjehem efter 18 år, både vid gymnasiestudier och för att tillgodose fortsatt omsorgsbehov.

På regeringens vägnar

Camilla Waltersson Grönvall

Greta Lundberg

Kopia till

Riksdagen/Socialutskottet
Sveriges Kommuner och Regioner